

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ХІМІЧНИХ ДИСЦИПЛІНCOMPETENT APPROACH IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE
PHARMACISTS IN THE PROCESS OF TEACHING CHEMICAL DISCIPLINES

Стаття присвячена дослідженню аспектів сучасного підходу в навчанні майбутніх фахівців фармації, а саме, компетентісному. Сучасна парадигма освіти потребує упровадження в освітній процес професійної освіти таких методів та підходів, які сприяють формуванню у фармацевтичних працівників умінь знаходити нову інформацію, поглиблювати її, аналізувати достовірність, способи застосування у практичному житті. Проведено аналіз сучасних наукових праць щодо проблематики. Окреслено, що незважаючи на достатню увагу науковців до теми, потребують дослідження аспекти ролі компетентісного підходу та методів, які сприяють упровадженню заявленого підходу.

Ураховуючи напрямки дослідження, проаналізовано роль компетентісного підходу в освітньому процесі майбутніх фахівців фармації, яка полягає у набутті здобувачами освіти інтегральних, загальних та фахових компетентностей. Окреслено, що майбутній фахівець фармації матиме рівні можливості по працевлаштуванню лише при сформованості у нього ключових компетентностей. Зазначено, що такий підхід до навчання потребує постійного оновлення навичок використання інформаційних технологій, без досвіду застосування яких неможливо існування будь-якої сфери існування життя сучасного суспільства.

Проведено аналіз методів, які забезпечують упровадження компетентісного підходу в освітній процес підготовки майбутніх фахівців фармації. Заявлено, що саме проблемний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький методи сприяють формуванню конкурентоспроможного фахівця. Наведено конкретні приклади реалізації методів при вивченні хімічних дисциплін з поступовим поглибленням тем та міждисциплінарних інтеграцій навчальних предметів: «Органічна хімія» – «Фармацевтична хімія». Зазначено певні теми та приклади організації заняття, з урахуванням окреслених методів.

Підведено підсумки з проведеного дослідження та вказані перспективи пошуку, які полягають у окресленні методології інноваційних засобів у компетентісному підході у навчанні майбутніх фахівців фармації.

Ключові слова: компетентісний підхід, майбутні фахівці фармації, хімічні дисципліни, методи навчання, компетентність.

The article is devoted to the study of aspects of the modern approach in the training of future pharmacy specialists, namely, competence. The modern paradigm of education requires the introduction of such methods and approaches in the educational process of vocational education, which contribute to the formation of pharmaceutical workers' ability to find new information, deepen it, analyze reliability, methods of application in practice. The analysis of modern scientific works on the issue is carried out. It is outlined that despite the sufficient attention of scientists to the topic, aspects of the role of the competence approach and methods that contribute to the implementation of the stated approach need to be studied.

Taking into account the directions of the research, the role of the competence approach in the educational process of future pharmacy specialists is analyzed, which consists in the acquisition by students of integrated, general and professional competencies. It is outlined that the future pharmacist will have equal employment opportunities only if he has developed key competencies. It is noted that such an approach to learning requires constant updating of skills in the use of information technology, without experience of which the existence of any sphere of existence of modern society is impossible.

The analysis of methods which provide introduction of the competence approach in educational process of preparation of future experts of pharmacy is carried out. It is stated that it is problematic, reproductive, partial-search, research methods that contribute to the formation of a competitive specialist. Specific examples of implementation of methods in the study of chemical disciplines with the gradual deepening of topics and interdisciplinary integrations of subjects are given: "Organic Chemistry" – "Pharmaceutical Chemistry". Certain topics and examples of organization of the lesson are indicated, taking into account the outlined methods.

The results of the research are summed up and the prospects of search are indicated, which consist in outlining the methodology of innovative means in the competence approach in the training of future pharmacy specialists.

Key words: competence approach, future pharmacy specialists, chemical disciplines, teaching methods, competence.

УДК [005.336.5:615.1]:[378.147.091.33-027.22:54]
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.26>

Артеменко Л.П.,
викладач фармацевтичної хімії
Черкаської медичної академії

Канак Л.А.,
викладач органічної хімії
Черкаської медичної академії

Чмелева Л.Д.,
викладач фармацевтичної хімії
Черкаської медичної академії

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реформування освітньої та медичної сфери відбувається у тісному взаємозв'язку з розвитком інформаційних технологій, упровадження у життя яких нерозривно пов'язано із запитом сучасного суспільства. Заявлена схема є взаємодоповнюючою і один компонент не може існувати без реалізації іншого. Повсякденне життя, у тому числі

і професійна діяльність, потребує все більше і більше автоматизації щоденних процесів, які у свою чергу направлені на полегшення застосування алгоритмів, як у особистому, так і у професійному спілкуванні. З одного боку молодь прагне мінімізувати щоденну механічну працю за рахунок розвитку інформаційних технологій, а з іншого боку – професія вимагає використовувати сучасні

досягнення у певній галузі, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці. Однією із життєво важливих сфер існування суспільства, яка потребує постійного оновлення, є охорона здоров'я, а саме фармацевтична складова, яка включає не лише лікознавство, а й науково-практичну підготовку майбутніх фармацевтичних працівників під час навчання у закладі вищої освіти. Вище окреслена проблема може бути вирішена під час упровадження компетентісного навчання у процесі фахової підготовки майбутніх фармацевтичних працівників при опрацюванні хімічних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз досліджень науковців дозволяє стверджувати, що тема є актуальною і викликає постійні обговорення та сприяє дослідженню проблем, пов'язаних із упровадженням компетентісного навчання у теорію та методику професійної освіти. Дослідниця О. Ходань, правомірно зазначає, що компетентісний підхід витісняє традиційну систему процесу накопичення знань, і сприяє набуттю умінь творчо застосовувати досвід у різних практичних ситуаціях. У такому підході викладач не надає знання, а сприяє розвитку організаторським здібностям особистості [6, с. 233]. Аспекти компетентісного підходу досліджено у працях О. Міршук. У статті автора щодо педагогічних спеціальностей, акцентується увага на тому, що компетентісний підхід у навчанні сприяє набуттю майбутнім фахівцем інтегральних компетентностей, і у той же час, є обов'язковою умовою при вивченні спеціальних (фахових) дисциплін [2, с. 180]. У свою чергу, дослідник С. Селіванов зазначає, що під час навчання здобувачів освіти з урахуванням компетентісного підходу, останні набувають не лише знань та умінь, які потрібні для отримання спеціальності, але й знання та уміння, які у майбутньому будуть необхідні фахівцю під час професійної діяльності, при роботі у певних умовах [4, с. 151]. Заслуговує на увагу думка Н. Дерев'янка, яка зазначає, що компетентісний підхід повинен забезпечувати формування майбутнього фахівця у трьох площинах: професійно-особистісній, професійно-діяльнісній та професійно-творчій [1, с. 83].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Ураховуючи вищевикладені аспекти, наголосимо, що у науковій літературі тривають дискусії щодо методів упровадження компетентісного підходу в освітній процес, саме майбутніх фахівців фармації, тому цей ракурс проблеми потребує подальших наукових пошуків. Компетентісне навчання не є новітнім підходом, проте саме воно сприяє переосмисленню завдань, які вирішує педагог задля того, щоб знання були не самоціллю, а поштовхом, мотивацією до саморозвитку, самоутвердження особистості у майбутній професійній діяльності. Недостатньо висвітленою є методологія

упровадження компетентісного підходу в професійну підготовку майбутніх фахівців фармації у процесі викладання хімічних дисциплін.

Мета статті. Проаналізувати роль компетентісного підходу при викладанні хімічних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фармації; окреслити методи опрацювання навчальних дисциплін хімічного профілю у форматі компетентісного підходу.

Виклад основного матеріалу. Сучасна парадигма освітнього процесу у закладах вищої освіти при підготовці майбутніх фахівців фармації потребує систематичного, щоденного наочиння здобувачів освіти опановувати актуальну інформацію, аналізувати сучасні джерела, опрацьовувати Інтернет-ресурси, імплемувати нові знання у майбутню професійну діяльність. Компетентісне навчання має на меті, опановування здобувачами освіти фармацевтичного профілю інтегральних, загальних та фахових компетентностей, які сприяють підготовці конкурентоспроможності особистості. Зокрема, здобуття навичок використання інформаційних і комунікаційних технологій; здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел; здатність виконувати завдання щодо забезпечення якості лікарських засобів; здатність проводити певні дослідження у галузі [3].

Компетентісне навчання сприяє перетворенню знань у засіб для формування умінь та набуття навичок, які допоможуть майбутньому фармацевту діяти, як і у стандартних (алгоритмізованих) ситуаціях, та і у нетипових, складних, можливо навіть у критичних. Тому важливо, щоб під час освітнього процесу здобувачі освіти навчилися використовувати отримані знання для розв'язання майбутніх проблем. Саме проблемне навчання є однією з основних форм упровадження компетентісного підходу.

Зауважимо, що при підготовці майбутніх фахівців фармації викладачі Черкаської медичної академії застосовують компетентісний підхід у навчанні, ураховуючи міжпредметну інтеграцію, логіку викладання, наступність дисциплін та поступове поглиблення навчального матеріалу. Щодо викладання хімічних дисциплін, наголошуємо на такому важливому сегменті, як комплексне засвоєння знань. При складанні навчального плану обов'язково ураховується наступність дисциплін, переплетіння тем. Неможливо майбутнім фахівцям фармації набутися спеціальних компетентностей, без опанування загальних навичок, знань та умінь. Сучасна дидактика використовує не лише традиційну систему класифікації методів навчання, тому у дослідженні виділяємо методи за характером пізнавальної активності, зокрема, репродуктивний, проблемний, частково-пошуковий, дослідницький [5]. Зазначимо, що серед великого різноманіття роботи педагогічних

працівників з використанням даної групи методів, викладачі хімічних дисциплін прицільно використовують методи, які стимулюють здобувачів до самостійного мислення, сприяють розвитку творчої пізнавальної активності, а саме: проблемний, пошуковий, репродуктивний методи. Розглянемо реалізацію заявленого навчання на прикладі вивчення теми спеціальної навчальної дисципліни «Фармацевтична хімія» – «Лікарські засоби органічної природи. Лікарські засоби – похідні спиртів та альдегідів аліфатичного ряду». Ураховуючи значну кількість годин на самостійне опрацювання навчального предмету, здобувачі освіти отримують домашнє завдання, яке включає повторення теми «Спирти, аміноспирти», яка опрацьовується при вивченні дисципліни «Органічна хімія». Заняття починається з постановки проблемних питань: «Яка функціональна група спиртів? Які особливості будови визначають властивості? Чи усі спирти можна використовувати для внутрішнього вживання? Яка фізіологічна дія спиртів? Чи можуть спирти бути ліками?». Після обговорення припущень, здобувачі освіти опрацьовують індивідуальні теоретичні завдання, практичні вправи, виконують експериментальні дослідження, закріплюють матеріал тестовим контролем та усним опитуванням. У результаті такого підходу до вивчення теми, у майбутніх фахівців фармації формуються ключові компетенції та м'які навички (soft skills). Зазначимо, що таких навичок не можна навчити, їх здобувають студенти тільки через власне бажання та досвід, але вони є запорукою успішного інноваційного фахівця фармації. Акцентуємо, що ключовими soft skills, які набувають здобувачі освіти-фармацевти, є конструктивне спілкування (набуте виключно під час робочих ситуацій, які виникають під час проходження практики чи практичного навчання в аптечних установах або під час «ділових ігор» на заняттях), вміння слухати (активне спілкування / уміння слухати відвідувача аптеки – є одним з найвагоміших навичок фахівця-фармацевта).

Окреслимо, ще один приклад із освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фармацевтів, який яскраво ілюструє роль компетентного підходу в навчанні. При вивченні теми «Лікарські засоби органічної природи. Лікарські засоби групи алкалоїдів» в межах навчального предмету «Фармацевтична хімія», здобувачі освіти отримують на занятті репродуктивне завдання такого змісту: «По зразку підготуйте план аналізу препарату (папаверину гідрохлорид), що містить алкалоїд». Для виконання поставленої задачі майбутні фахівці фармації повинні пригадати тему «Конденсовані системи гетероциклів. Алкалоїди», яку вони опанували при вивченні дисципліни «Органічна хімія». Викладач пропонує використати алгоритм, який сприяє реалізації репродуктивного методу:

– У робочому зошиті складіть схему-класифікацію лікарських засобів даної групи.

– Підготуйте запитання до одногрупників щодо методів якісного виявлення функціональних груп.

– Проаналізуйте можливі відповіді / дискусійні питання.

– Складіть словник термінів до теми.

– Напишіть план виконання експерименту щодо сучасної ідентифікації препаратів даної групи.

Слід зазначити, що низка науковців вважає, що репродуктивні завдання не сприяють розвитку ключових компетентностей майбутнього фахівця фармації. Не погоджуємось з такою думкою і зазначаємо, що репродуктивні задачі та вправи сприяють запам'ятовуванню певних алгоритмів, правильному відтворенню інформації.

Слід наголосити на актуальності використання інформаційних технологій, які є запорукою компетентного підходу, у майбутній професії фармацевта та сприяють реалізації наочних методів. Сучасна аптечна установа не обходиться без комп'ютерної техніки, і відповідно, фахівець повинен володіти навичками використання інформаційних технологій у професійному аспекті, щоб бути конкурентоспроможним. Потрібно усвідомлювати, що керівництво аптекою намагається зменшити кількість працівників дотичних спеціальностей (допоміжних, забезпечуючих) і прагне мати у своєму штаті фахівця, який вільно використовує сучасні технічні засоби, легко опановує нові програми, адаптується до нововведень, має активну життєву позицію, творчий потенціал, самостійно проходить курси підвищення кваліфікації і прагне до самореалізації у професії.

Наведемо приклад з власного досвіду, який найкраще аргументує вищевикладену позицію. Під час вивчення теми «Лікарські засоби органічної природи. Лікарські засоби групи антибіотиків» викладач використовує частково-пошуковий метод і пропонує здобувачам освіти виконати креативне завдання такого змісту: «Підготуйте рекламний буклет лікарського препарату із антимікробним ефектом». Майбутні фармацевти поділяються на дві групи різних рекламних агентств і готують проєкт щодо реклами однакового препарату, який ускладнюється тим, що викладач, який відіграє роль керівника фармацевтичної фабрики, повинен обрати один продукт (рекламу). Тобто, презентація препарату повинна містити і наукову і практичну складову, і саме така діяльність сприяє набуттю та розвитку спеціальних компетентностей, які окреслені вище. Завдання частково-пошукового змісту сприяє не просто аналізувати отриману інформацію, а і відшукати самостійно певні факти, провести аналіз навчальної літератури.

При реалізації дослідницького методу під час компетентного навчання викладачі хімічних

дисциплін широко використовують експеримент хімічний, відео дослід, навчальні відеофільми тощо. Зокрема, при вивченні теми «Карбонові кислоти та їх функціональні похідні» в курсі предмету «Органічна хімія», здобувачі освіти виконують практичні дослід з проведення якісних реакцій, а при поглибленні знань, а саме під час опрацювання практичного заняття по темі «Лікарські засоби органічної природи. Лікарські засоби – похідні карбонових кислот та амінокислот аліфатичного ряду», але вже при опрацюванні навчальної дисципліни «Фармацевтична хімія», студенти виконують складніші дослід, які потребують застосування вже набутих навичок у проведенні експерименту та дослідження нових методик ідентифікації органічних речовин, які використовуються як лікарські препарати.

Висновки. Отже, опрацювавши фахову літературу з даної проблеми та урахувавши власний досвід, можемо стверджувати, що компетентісний підхід має неабияке значення у навчальному процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фармації і сприяє ефективному набуттю інтегральних, загальних, спеціальних компетентностей, які дозволяють молодим фахівцям бути конкурентоспроможними у професії. У результаті дослідження окреслено методи, а саме, проблемний, репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, які сприяють упровадженню компетентісного підходу

до навчання в освітній процес підготовки майбутніх фармацевтичних працівників.

До перспективи напрямів подальших досліджень даної проблематики відносимо вивчення інноваційних методів у компетентісному підході до навчання майбутніх фахівців фармації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дерев'янюк Н. В. Компетентісний підхід до проектування освітньо-професійної програми з медіа дизайну. Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3> № 3 (2020). С. 79 – 88. (дата звернення: 11.06.2022).
2. Міршук О. Є. Формування педагогічної компетентності фахівців непедагогічних спеціальностей: понятійно-термінологічний аспект. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Випуск XXXVIII, 2015. С. 173–188.
3. Освітньо-професійна програма «Фармація». URL: <http://medacademy.ck.ua/osvitni-programi> (дата звернення: 09.06.2022).
4. Селіванов С. В. Компетентісний підхід до управління кадровим потенціалом державної служби України. *ДОНДУУ МЕНЕДЖЕР*. № 1 (78), 2018. С. 146 – 156.
5. Сучасна освіта. URL: <https://osvita.ua/school/method/780/> (дата звернення: 06.06.2022).
6. Ходань О. Л. Компетентісний підхід до підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 29, 2013. С. 232–235. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib> (дата звернення: 06.06.2022).